

POWSTANIE STYCZNIOWE

**Pakiet edukacyjny
Muzeum Historii Polski**

Powstanie Styczniowe w sztuce plastycznej

Artur Grottger, cykl „Polonia” III, *Kucie kos*, Muzeum Sztuk Pięknych w Budapeszcie, domena publiczna

Co widzisz?

Jeden z rysunków cyklu „Polonia” wykonany czarną kredką na kartonie w 1863 roku. Rysunki Artura Grottgera należą do najbardziej rozpoznawalnych obrazów okresu Powstania Styczniowego tworzonych niemal na bieżąco działań powstańczych. Autor popierał politykę Rządu Narodowego, lecz ze względu na stan zdrowia nie mógł wziąć udziału w walce. Rysunek przedstawia kucie kos bojowych dla kosynierów, przygotowujących się do walki z wojskami carskimi.

Co to znaczy?

Obraz pokazuje zaangażowanie różnych grup społecznych we wspólny i ciężki wysiłek, jakim ma być zwycięstwo w Powstaniu, a w dalszej perspektywie odzyskanie niepodległości.

Pytanie

Jakie znaczenie symboliczne w przedstawionym dziele mają czerń i światło bijące z żelaza na kowadle?

Maksymilian Gierymski, *Patrol powstańczy*, 1873, Muzeum Narodowe w Warszawie, domena publiczna

Co widzisz?

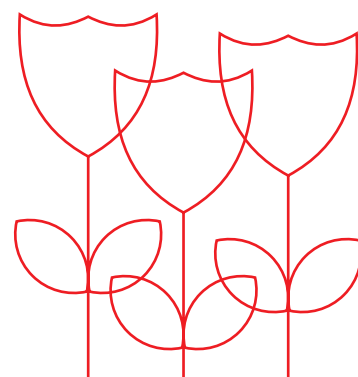
Oddział konny spotyka przechodzącego drogą chłopca. Wzrok jeźdźców skierowany jest poza kadr obrazu. Postacie otacza otwarty krajobraz pól, porośniętych gdzieniegdzie krzewami. Jeden z żołnierzy oddala się, aby dołączyć do mającego na horyzoncie oddziału powstańców.

Co to znaczy?

W scenie ukryty jest dramatyzm. Bohaterowie obrazu najprawdopodobniej ujrzeni w oddali oddział rosyjskich żołnierzy. W ten sposób Gierymski nadaje dynamikę sennemu przez dobór kolorów i pejzaż obrazowi. Efekt „przekroczenia ram” płótna intryguje i wciąga widza. Odbiorca nie wie jak duże jest niebezpieczeństwo zauważone przez bohaterów.

Zadanie

Uzupełnij „dymki” dialogowe na obrazie. Pomyśl, o czym powstańcy mogli rozmawiać w sytuacji zagrożenia.

Jan Matejko, *Polonia – Rok 1863 (Zakuwana Polska)*, 1864, Muzeum Książąt Czartoryskich w Krakowie, domena publiczna

Co widzisz?

Jest to niedokończony obraz młodego Jana Matejki, który pozostając pod wrażeniem zaangażowania powstańców i represji ze strony carskiego wojska postanowił stworzyć dzieło oddające alegorycznie sytuację narodu polskiego. Autor w obawie przed prześladowaniem ukrył obraz, który dzięki rodzinie Czartoryskich później stał się później jednym z ikonicznych dzieł okresu Powstania Styczniowego.

Kobieta w czarnej sukni ma ręce ułożone na kowadło, gotowe do zakucia w kajdany. Po jej lewej stronie stoją żołnierze rosyjscy, po prawej siedzą umęczeni powstańcy. Scena dzieje się we wnętrzu kościoła.

Co to znaczy?

Kobieta w czarnej sukni to alegoria Polski w niewoli. Namalowana scena przedstawia dominację Rosji nad Polską i represje carskie zobrazowane poprzez profanację kościoła katolickiego. Inne alegorie widoczne na obrazie to Ruś (jako emanacja ludu rosyjskiego, odsuwana od Polonii przez żołnierza) i Litwa (leżąca na posadzce po lewej stronie). Dwaj mundurowi stojący nad ofiarami to Michaił Murawjow i Fiodor Berg.

Zadanie

Przyjrzyj się dobrze obrazowi i wskaż elementy symboliczne nieuwzględnione w opisie.

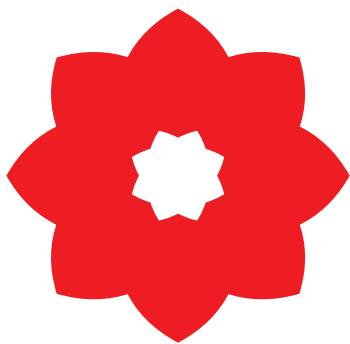
.....

.....

.....

.....

.....

Jacek Malczewski, *Na etapie (Aresztanci)*, 1883, Muzeum Narodowe w Warszawie, domena publiczna

Co widzisz

Obraz przedstawia grupę powstańców odpoczywających podczas drogi na Sybir. Przystanki w przymusowej wędrówce, na przykład na nocleg, nazywano etapami. Sportretowani powstańcy są w różnym wieku i o różnym statusie społecznym. Widać to m. in. po ubiorze i posiadaniu butów. Zesłańcy tworzą grupę, ale jednocześnie każdy osobno przeżywa katordę.

Co to znaczy?

Obraz jest dość realistyczny, ale jak to u Malczewskiego, ma wymowę symboliczną. Poza tragicznym losem skazańców, pokazuje podział społeczeństwa, które nie jest gotowe, aby się zjednoczyć i wspólnie działać na rzecz niepodległości.

Zadanie?

Cały obraz podziel na trzy plany (najbliższy, średni i dalszy). Napisz jakie postaci przedstawia każdy z nich i jakie to ma znaczenie.

1.
2.
3.

Kartę opracował: Adam Rębacz

Ministerstwo Kultury
i Dziedzictwa Narodowego

„Ogólnopolski program obchodów Powstania Styczniowego 2022-2025”
Dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego